

**AHLAK
BİLGİ
ÜRETİM**

Artuklu Tourism Studies

Tarihi Mekânların ve Turizm Endüstrisinin Yerel Gelişime Etkisi: Mardin Örneği

Lezgin AYDIN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm Rehberliği Anabilim Dalı, Mardin, Türkiye

Geliş Tarihi/Submission 22 Ekim 2025
Kabul Tarihi/Acceptance 26 Kasım 2025
Yayın Tarihi/Publication 30 Kasım 2025

Atıf Bilgisi

Aydın, L. (2025). Tarihi mekânların ve turizm endüstrisinin yerel gelişime etkisi: Mardin örneği. *Artuklu Tourism Studies*, 3, 24-36.

Öz

Turizm endüstrisi, yerel ekonominin canlanması, istihdamın artırılması ve bölgesel gelir dengesizliklerinin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Mardin, sahip olduğu çok kültürlü yapısı, dini çeşitliliği ve zengin tarihi mirasıyla Türkiye'nin önde gelen turizm destinasyonlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Çalışma, Mardin örneği üzerinden tarihi mekânların ve turizm endüstrisinin yerel gelişim üzerindeki ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, Deyrulzafaran Manastırı, Dara Antik Kenti, Kasımiye Medresesi, Zinciriye Medresesi ve Mardin Müzesi gibi öne çıkan tarihi mekânların ekonomik katkıları analiz edilmiştir. SWOT analizi sonucunda, bölgenin güçlü yönleri arasında zengin kültürel miras ve dini çeşitlilik; zayıf yönleri arasında ise altyapı eksikliği, kalifiye eleman yetersizliği ve yetersiz tanıtım faaliyetleri tespit edilmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi için yerel yönetimlerin ve halkın iş birliği içinde hareket etmesi, altyapı yatırımlarının güçlendirilmesi ve tarihi mekânların korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Tüm bu unsurlar, turizm endüstrisinin Mardin'in ekonomik ve sosyo-kültürel kalkınmasında kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Endüstrisi, Yerel Kalkınma, Mardin, Tarihi Mekânlar, Sürdürülebilir Turizm.

The Impact of Historical Sites and the Tourism Industry on Local Development: The Case of Mardin

Lezgin AYDIN

Graduate Student, Mardin Artuklu University, Graduate Education Institute, Department of Tourism Guidance, Mardin, Türkiye

Date of Submission	22 October 2025
Date of Acceptance	26 November 2025
Date of Publication	30 November 2025

Citation

Aydın, L. (2025). Tarihi mekânların ve turizm endüstrisinin yerel gelişime etkisi: Mardin örneği. *Artuklu Tourism Studies*, 3, 24-36.

Abstract

The tourism industry plays a vital role in revitalizing local economies, increasing employment, and reducing regional income disparities. Mardin, with its multicultural structure, religious diversity, and rich historical heritage, has become one of Turkey's prominent tourism destinations. This study examines the economic, social, and cultural impacts of historical sites and the tourism industry on local development, focusing on the case of Mardin. The study analyzes the economic contributions of major historical sites such as the Deyrulzafaran Monastery, Dara Ancient City, Kasımiye Madrasa, Zinciriye Madrasa, and the Mardin Museum. Based on the SWOT analysis, the region's strengths include its rich cultural and religious heritage, while weaknesses involve inadequate infrastructure, a shortage of qualified personnel, and insufficient promotional activities. Also, emphasizes the necessity of collaboration between local authorities and residents, increasing infrastructure investments, and preserving historical sites to ensure sustainable tourism. In this context, the tourism industry is identified as a key factor in Mardin's economic and socio-cultural development.

Keywords: Tourism Industry, Local Development, Mardin, Historical Sites, Sustainable Tourism.

Giriş

Dünyanın hemen her yerinde bölgeler arasında ekonomik gelir dağılımı dengesizlikleri gözlemlenmektedir (Incera & Fernández, 2015). Türkiye de bu dengesizlikten etkilenmiş olup, turizme olan yoğun talep bazı bölgelerde önemli ekonomik dinamizmin oluşmasına olanak sağlamış ve böylece bölgeler arasındaki gelir eşitsizliği kısmen azaltılabilmektedir. Bununla birlikte, araştırmalar turizm endüstrisinde ortaya çıkabilecek olumsuz gelişmelerin hem Mardin’i hem de diğer bölgeleri ekonomik ve sosyal açıdan etkileyebileceğini göstermektedir. Bu durum, Mardin özelinde turizmin bölgesel kalkınma ve sosyal yapıya etkilerinin sistematik biçimde incelenmesini zorunlu kılmaktadır (Yıldız, 2014).

Son yüzyılda değişen dünya sistemi, turizm endüstrisinde de kapsamlı dönüşümlere yol açmış ve sektörün dinamizmini artırmıştır. İnsanların seyahat sürelerinin kısalması ve teknolojik gelişmeler sayesinde iletişim olanaklarının artması, turizm faaliyetlerinin yaygınlaşmasına ve çeşitlenmesine imkân tanımıştır (Place, 2009). Artan turizm talepleri, ekonomik gelir ve iş potansiyellerinin çeşitlenmesini desteklerken, gezi, gözlem ve tatil amacıyla seyahat eden bireyler, ziyaret ettikleri bölgelerde sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bu süreç, farklı kültürlerin bir araya gelmesini sağlayarak “kültürlenme” olarak tanımlanan sosyal dinamizmi de tetiklemiştir (Aydemir & Karakoyun, 2011).

Turizm endüstrisinin sürekli büyümesi ve bireylerin bu süreçte ekonomik harcamalarda bulunması, ülkelerin ve yerel bölgelerin ekonomik olarak güçlenmesine doğrudan katkı sağlamıştır. Turizmin sağladığı ekonomik girdiler, kalkınma açısından yeni fırsatlar yaratırken, turizmin yoğunlaştığı bölgelerde tarım, sanayi ve hizmet sektörleri de paralel şekilde gelişim göstermiştir (Yıldırım, 2008). Başlangıçta ağırlıklı olarak kıyı bölgelerinde gelişen turizm, zamanla tarih turizmi, kültür turizmi, doğa turizmi ve din turizmi gibi farklı türlerin ortaya çıkmasına imkân tanımıştır (Gandler, 2009).

Mardin ise sahip olduğu dini, kültürel ve tarihî zenginlikler ile bu çeşitlenen turizm türlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Turizmden sağlanan ekonomik kaynaklar, bölgedeki iş olanaklarının çeşitlenmesine, konaklama ve hizmet sektörlerine olan talebin artmasına ve dolayısıyla ekonomik potansiyelin güçlenmesine katkı sağlamıştır (Eraydın, 2004). Bununla birlikte, turizmin gelişimi bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Yetişmiş iş gücünün yetersizliği, sosyal ve kültürel aktivitelerin sınırlılığı, arz-talep dengesindeki bozulmalar, fiyat artışları, bilgi ve kültür aktarımındaki eksiklikler ile altyapı ve üstyapı yetersizlikleri, bölgedeki turizm potansiyelinin tam olarak değerlendirilememesine neden olmaktadır (Maarte, 2001).

Bu çerçevede araştırmanın temel problemi, Mardin’de turizm endüstrisinin ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerinin mevcut potansiyel ve sorunlar ışığında yeterince analiz edilmemiş olmasıdır. Araştırma, bu eksikliği gidermeyi ve Mardin’in turizm kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma açısından nasıl değerlendirilebileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, Mardin’in dini, dilsel, kültürel, tarihî ve alternatif turizm potansiyelini belirlemeyi, turizm endüstrisinin bölge ekonomisi ve sosyo-kültürel yapısı üzerindeki etkilerini analiz ederek bölgesel kalkınmayı destekleyecek stratejiler geliştirmeyi ve bölgenin reklam ile pazarlama potansiyelinin etkin kullanımını sağlayarak sürdürülebilir turizme katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Turizm Endüstrisi

Dünya savaşları esnasında gerileme gösteren turizm faaliyetleri 1950'lerden sonra yepyeni bir içerikle (sosyal turizm) yeniden canlanmaya başlamıştır. Turizmin ekonomik önemi ve bu açıdan ne kadar büyük bir potansiyele sahip olduğu 20. yüzyılın ortalarında anlaşılmasına karşın 1950'lere kadar kalkınma, büyüme ve zenginlik için yapılan küresel araştırmalarda turizm sektörü genellikle göz ardı edilmiştir (Çelik, 2012).

Turizm endüstrisi; iş istihdamını etkilerken küresel ve bölgesel anlamda ise ekonomiyi etkiler. Özellikle ülkeler, iller ve bölgeler arasındaki rekabetin devam edilebilirliği adına turizm endüstrisi büyük önem taşımaktadır (Meyer & Meyer, 2015). Turizm endüstrisine elverişli bölgelerde yapılan turizm faaliyetleri: ekonomik girdi, iş istihdamı sağlarken aynı zamanda yeni iş olanaklarına da imkân ve zemin hazırlar. Turizm endüstrisi, tarım, sanayi, lojistik gibi birçok sektörde geri kalmış ülkelerin rekabete dâhil olabilmelerini sağlar (Çeken & Ökten, 2008). Turizm endüstrisi, yapısal olarak ve gelişimsel anlamda hem istihdamı hem de bunun doğal sonucunda ekonomik girdileri olumlu yönde etkiler. Turizm endüstrisinin istihdam kapasitesi turist potansiyeline ve turizm gelişim düzeyine bağlı olarak değişim göstermektedir. Ülke içerisinde aktif bir turizm endüstri oluşumu mevcut ise talep fazla olacak ve istihdam artacaktır (Şeker, 2011).

Turizm endüstrisi ülke içerisinde milli kaynak oluşumunu destekler ve büyük iş imkânlarının ortaya çıkmasını sağlar. Gelişme göstermiş turizm etkinlikleri ülke ve bölgelerde: alışveriş, eğlence, konaklama, gezi, yeme ve içme ihtiyaçlarını ortaya çıkaracaktır (Baum, 1994). Bu ihtiyaçların sonucunda ülke ve bölgedeki birçok sektör kalkınarak milli gelirin ve bölgesel gelirin girdilerini oluşturacaktır. Turizm endüstrisinin bu etki alanı göz önünde bulundurulacak olursa insanları çekmek ve insanlara hizmet verebilmek adına geniş bir hizmet sarmalıdır (Robert & Micintosh, 1975). Turizm endüstrisinin sarmal bir halka oluşumu sayesinde turistik ihtiyaçların her aşamasında farklı bir hizmet ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlar: ulaşım, gezi, personel, catering vb. olarak ömeklenebilir (Cooper, 1998). Turizm endüstrisinin en büyük avantajı: büyük teknolojik yatırımlara ihtiyaç duyulmaması ve hammadde gibi dışa bağımlılığı gerektiren bir yönünün olmamasıdır. Aktif insan gücüne ve emeğine bağlı olduğu için işsizliğin ortadan kalkmasına ve ülkenin girdilerinin artmasına büyük katkı sağlar (Durgun, 2006). Dinamik unsurlar bütünü oluşturarak turizm endüstrisi ülkenin, bölgenin ve yerel halkın desteklemesi olmadığı takdirde gelişimi yavaşlayacaktır. Turizm endüstrisinin kalkınma gücünün ve hizmet sarmalının aktif bir şekilde işleyebilmesi için turizme yeterli desteğin verilmesi ve öncelikli sektör haline getirilmesiyle mümkün olacaktır (Taylor, 2002).

1.2. Yerel Gelişimde Turizm Endüstrisi

Turizm endüstrisinin gelişim gösterdiği bölgelerde kalkınma hızlanmakta, istihdam ve yatırım kaynakları büyük bir artış göstermekte aynı zamanda sistemli yatırımlar sayesinde de turizm endüstrisi sürdürülebilir olabilmektedir (Mihalic, 2002). Dünyada turizm, büyük bir ihtiyaç olarak görülmeye başlandığından sosyal ve ekonomik yönleri bulunan aktif faaliyetler bütünü olarak görülmeye başlanmıştır. Turizm endüstrisinin uluslararası faaliyetleri incelendiğinde gelişmiş ülkelerden az gelmiş ülkelere doğru döviz transferi söz konusudur. Gerçekleşen döviz transferiyle ülkelerin, bölgelerin, illerin ve yörelerin nakdi ihtiyaçları giderilerek çok daha hızlı gelişim ve değişim göstermektedir (Avcıkurut & Soybalı, 2001).

Turizm endüstrisiyle kaynaklar ve bölgesel imkânlar etkin kullanabilmektedir. Turizmle farklı ekonomik gelişmişlik düzeyine sahip bölgelerin rekabet edebilme gücü kazanması sağlanabilmektedir (Burtseva, Khvoevskaya, Prokhorova, Chernikova & Basyuk, 2016). İller arasında farklı yatırım alanları bulunmaktadır. Tarım, lojistik, sanayi gibi kolların gelişim

göstermiş olan bölgeler ile gelişmemiş bölgelerin arasındaki rekabet gücünün sağlanabilmesi için turizm endüstrisi büyük önem taşımaktadır. Turizm endüstrisi açısından zengin bölgeler planlı ve programlı yatırımlar ile rekabete dâhil olabilecek güce ulaşmaktadır (Binns & Nel, 2002).

Yeterli kaynak ve imkâna sahip olmayan bölgelerin; zengin tarihi, kültürü ve birçok tarihi dokuya sahip olması sayesinde planlı ve programlı etkin faaliyetler oluşturularak diğer bölgeler ile rekabet edebilecek güce ulaştırılması sağlanmaktadır (Topçuoğlu, 2010). Yerel gelişimde turizmin etkisi, yabancı turistler ve yerli turistlerin yaptıkları tüketim davranışlarının bağlı bulunduğu sarmal satış ve pazarlama ağı olarak yorumlamak mümkündür (Bahar, 2011).

Turizm endüstrisinin bağlı bulunduğu diğer birçok sektör yerel kalkınmada büyük rol oynamaktadır. Alternatif iş imkânlarının ortaya çıkmasıyla istihdam artmaktadır. Yapılan yatırımlar sayesinde bölgede aktif iş ağı oluşmakta ve katma değerler artmaktadır. Katma değerler ile yeni yatırımların ülke ekonomisine büyük vergi payı olarak geri dönmesine olanak sağlamaktadır (Brenner & Aguilar, 2002). Turizm endüstrisinin gelişim gösterdiği bölgelerde tarım, sanayi, yiyecek ve içecek sektörü büyük gelişim göstermektedir. Bu gelişimle arz ve talep arasındaki büyük ilişki ortaya çıkmakta ve ürün fiyat ilişkisi gerçek değerini bulmaktadır. Bunların sonucunda çiftçi, şoför, kuruyemişçi, sabuncu vb. hizmet sektörünün bağlı bulunduğu ilişki ağı olumlu yönde etkilenmektedir (Dinler, 1978).

1.3. Tarihi Mekânlar

Mardin ilinin tarihi mekânları ve doğal güzellikleri sayesinde her yıl milyonlarca turist bu alanları ziyaret etmektedir. Mardin birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Her medeniyet kendinden büyük izler bırakmıştır (Kahraman, 1994). Mardin'in büyük kozmopolit yapısı, çok kültürlülüğü aynı zamanda birçok tarihi mekân ve eserleriyle bölgenin gelişimi ve değişimi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Mardin aynı zamanda tek bir ana kaya üzerinde oyulmuş evler bütünü de oluşturmaktadır. Birçok medeniyete uç noktalarda askeri garnizon şehirleri kurma imkânı sağlamıştır (Biner, 2007). Mardin; birçok cami, han, hamam aynı zamanda kilise, türbe, medreseyi de bünyesinde taşımaktadır. Mardin'in en fazla turist çeken tarihi mekânların incelenmesinin sonucunda aşağıdaki bulgular ortaya çıkmaktadır (Hadrovic, 2024).

Görsel 1: Deyrulzafaran Manastırı

Kaynak: (Tripadvisor, 2024)

Manastır her yıl yaklaşık 300 bin ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır. Tam bilet fiyatı:100 – öğrenci bilet fiyatı:50 liradır. Bu açıdan bakıldığında yıllık yaklaşık 25.000.000 milyon TL hasılat elde edilmektedir. Yapının içerisinde kafeteryası ve dükkânları bulunan manastır iş istihdamı açısından da büyük önem taşımaktadır. Manastır Süryanilerin aktif

olarak kullandığı ve yüz yıllardır kullanıma açık olan yaşam merkezidir. Güneş tapınağı, evler ve avludan oluşan bu yapı Ortodoksların ibadet merkezidir (Alkan, 2020).

Görsel 2: Dara Antik Kenti

Kaynak: (Yeniasır, 2019)

Dara Antik Kenti, her yıl yaklaşık 1,2 milyon turist çekerek bölgesel kalkınmaya ve gelişime destek sunmaya devam etmektedir. Kente giriş ücretsiz olsa bile şehir merkezinden yaklaşık 35,5km yol mesafesi bulunmaktadır. Yol için harcanan ulaşım bedeli hesaplandığında yaklaşık 147.000.000 TL yol maliyeti ortaya çıkmaktadır. Bu tutar ülkenin geliri ve bölgenin geliri açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu tarihi mekânın etrafında dükkânlar, hediyelik eşyacılar vb. küçük işletmeler yer almaktadır. Bunların sonucunda bölgenin kalkınması ve ülkenin kalkınması adına büyük bir paya sahip olduğu bulgular ışığında düşünülmektedir (Toprak, 2012).

Görsel 3: Kasımiye Medresesi

Kaynak: (Gezibilen, 2024)

Kasımiye Medresesi, her yıl yaklaşık 1 milyon turisti ağırlayan yapının giriş ücreti 30 liradır. Yıllık medreseye giriş için verilen ortalama tutar: 30.000.000 TL olarak hesaplanmaktadır. Şehir merkezinden yürüme mesafesi olarak görülse de ulaşım için araba ve otobüsler kullanılmaktadır. Yapı aynı zamanda etrafında birçok aileyi de ağırlamaktadır. Kadınların el işlemesi yaparak gelir sağladığı bu yapı aynı zamanda bölgenin gelişimi, tanıtımı ve ülkenin kalkınması adına büyük önem taşımaktadır (Halaç & Akdağ, 2018).

Görsel 4: Zinciriye Medresesi

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023)

Zinciriye Medresesi, her yıl yaklaşık 800 bin turisti ağırlamaktadır. Medresenin giriş ücreti 40 TL'dir. Yıllık medreseye giriş için ödenen toplam maliyet: 32.000.000 TL'dir. Medresenin etrafında kafeler ve bir alt sokağında ise ana cadde bulunmaktadır. Yapı şehir merkezinde olduğundan otellere ve birçok mekâna yürüme mesafesindedir. Bu yapının ağırladığı turistler sayesinde bölgedeki iş istihdamı artmaktadır. Bu durum, ülkeye ekonomik katkı sağlamakta; ayrıca bölgesel gelişim ve dönüşümün finansal olarak desteklenmesine de belirli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Çaça, 2013).

Görsel 5: Mardin Müzesi

Kaynak: (Sabah, 2023)

Mardin Müzesi her yıl yaklaşık 1 milyon ziyaretçiyi ağırlamakta olup, 60 TL'lik giriş ücreti üzerinden yıllık ortalama 60.000.000 TL gelir elde edilmektedir. Cumhuriyet Meydanı'ndaki merkezi konumu, çevresinde yer alan kafe, restoran ve eğlence alanlarıyla birlikte müzeyi kentsel yaşamın odak noktalarından biri hâline getirmektedir (Batuhan, 2023). Bu yoğun ziyaretçi akışı, şehirde sosyal hareketliliği artırmakta; yerel halk ile turistler arasında daha geniş bir sosyal etkileşim alanı oluşturarak kamusal yaşamın canlılığını güçlendirmektedir. Müzenin düzenlediği eğitim faaliyetleri, atölyeler ve çeşitli kültürel etkinlikler özellikle gençlerin kültürel katılımını desteklemekte; bölge halkının kültürel farkındalığını, tarih bilincini ve kültürel mirasa yönelik duyarlılığını artırmaktadır (Gürhan, 2021).

Kültürel açıdan bakıldığında müze, Mardin'in çok katmanlı tarihini görünür kılarak hem kültürel mirasın korunmasına hem de yerel kimliğin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Sergilenen eserler, yürütülen restorasyon çalışmaları ve gerçekleştirilen tematik sergiler, kentin kültürel sürekliliğini sağlamanın yanı sıra farklı kültürlerden gelen ziyaretçilere Mardin'in çok kültürlü yapısını tanıtmakta ve kültürlerarası etkileşimi teşvik etmektedir (Çağlayan, 2021). Bu bütüncül etkiler, müzenin yalnızca ekonomik bir değer yaratmadığını;

aynı zamanda bölgenin sosyal dokusunu güçlendiren ve kültürel gelişimi destekleyen önemli bir turizm çekiciliği olduğunu somut biçimde ortaya koymaktadır (Karpuz, 2017).

Mardin'in tarihi mekânları ile ilgili yapılmış olan bu araştırma sadece bilinen birkaçından oluşmaktadır. Mardin'e yıllık yaklaşık 3 milyon turist ziyarette bulunmaktadır. Mardin'de 69 kilise, 7 medrese, 10 tarihi cami, 8 manastır, han, hamam ve birçok tarihi yapıt mevcuttur (Egresi, Bayram & Kara, 2012). Bunların neticesinde turistlerin sadece Mardin'i ziyaret öncesinde ödedikleri bedel olarak değil şehir merkezine geldikten sonra gezi esnasında harcadıkları nakdi kaynak olarak da değerlendirmek gerekmektedir (Yılmaz, 2009). Mardin'in çok dokulu eski tarihi yapıları sayesinde bölgesel kalkınma ve gelişim çok daha hızlı ilerlemektedir. Yatırımlar artırılmaktadır. Konaklama hizmetleri ihtiyacı oluşmakta ve iş istihdamı çok daha rahat sağlanmaktadır. Yerel halkın arz ve talep dengesi çok daha hızlı karşılanmaktadır. Ülkenin vergi gelirlerinde ve gayri safi yurtiçi hasılasında büyük artışlar ortaya çıkmaktadır (Deniz & Serçek, 2024).

1.4. Tarihi Mekânların ve Turizm Endüstrisinin Yerel Gelişime Etkisi: Mardin Örneğine Yönelik SWOT Analizi

Güçlü Yönler S1. Birçok kültürel tarihi mekâna sahip olması. S2. Yerel halk tarafından reklam ve pazarlamanın yapılması. S3. Birçok din ve millete ev sahipliği yapıyor olması. S4. 18 medeniyete ev sahipliği yapmış olması. S5. Hristiyanlarca kutsal kabul edilen bir bölge olmasından dolayı yurtdışına tanıtım ve reklamın hızla gerçekleşmesi.	Zayıf Yönler W1. Gelişim gösteren bir sektör olduğu için daha çok destek ve yatırıma ihtiyaç duyması. W2. Reklam ve pazarlamanın yetersiz kalması. W3. Kalifiye elemanların bulunmaması. W4. Altyapı ve üstyapının yetersiz kalması. W5. Turistik değerlerin yeteri kadar korunmuyor olması.
Fırsatlar O1. Yeni gelişim gösteren bir sektör olduğu için gerçek potansiyeli henüz ortaya çıkmamıştır. O2. Eski evlerin otele dönüşebilmesi. O3. Yeni iş imkânlarına destek oluşturabilmesi. O4. Bölgenin yurt dışına tanıtım imkânına sahip olması. O5. Tanıtımı ve reklamları henüz yapılmamış birçok tarihi mekâna sahip olması.	Tehditler T1. Kültürel asimilasyon gerçekleşebilir. T2. Bölgenin terör olaylarından hızla etkileniyor olması T3. Turistlerin seyahat amaçlı istikrar göstermemesi ve dalgalı bir seyir izlemesi. T4. Bölgenin turistler açısından yanlış tanınıyor olması. T5. Tarihi kültürel dokuların korunamaması.

SWOT analizi sonucunda, bölge, sahip olduğu çok sayıda tarihi ve kültürel mekân sayesinde önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Farklı din ve milletlere ev sahipliği yapması, 18 medeniyetin izlerini taşıması ve Hristiyanlık açısından kutsal kabul edilen bir bölge olması, hem kültürel hem de dini turizm açısından büyük bir avantaj sunmaktadır. Ayrıca, yerel halkın tanıtım faaliyetlerine katılması ve eski yapıların otele dönüştürülmesiyle yeni iş alanlarının oluşturulması, bölgenin ekonomik ve turistik gelişimine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, turizm sektörünün henüz gelişme aşamasında olması nedeniyle altyapı eksiklikleri, yetersiz tanıtım ve kalifiye eleman eksikliği gibi zayıf yönler

mevcuttur. Bölgenin potansiyelini tam olarak ortaya çıkarabilmesi için yatırım ve destek ihtiyacı bulunmaktadır. Tanıtımı yapılmamış birçok tarihi mekânın bulunması, yeni iş olanaklarının oluşmasına fırsat yaratırken; kültürel asimilasyon, güvenlik sorunları, yanlış algılar ve tarihi dokuların korunmaması gibi tehditler, bölgenin turizm geleceğini olumsuz etkileyebilecek unsurlar arasında yer almaktadır.

Yöntem

Literatür taraması, belirli bir araştırma konusuna ilişkin mevcut bilgi birikiminin sistematik ve eleştirel bir yaklaşımla incelenmesini ifade eder. Bu süreç, alandaki temel kavramların, teorik yaklaşımların, yöntemsel eğilimlerin ve bulguların bütüncül biçimde değerlendirilmesini amaçlar (Arshed & Danson, 2015). Dolayısıyla literatür taraması yalnızca önceki çalışmaların özetlenmesi değil; bilgiyi yorumlayan, karşılaştıran, ilişkilendiren ve yeni araştırmaya yön veren analitik bir düşünme sürecidir. Bu yönüyle literatür taraması, bilimsel araştırmanın teorik temelini oluşturarak araştırmacıya hem mevcut durumu anlama hem de kendi çalışmasının özgün katkısını konumlandırma imkânı sunar. Bu çalışmada da araştırma süreci, ilgili alan yazınının sistematik ve eleştirel bir çerçevede incelendiği literatür taraması yöntemi üzerine inşa edilmiştir (Van Lange, Liebrand & Wilke, 2015).

Bulgular

Araştırma bulguları, turizm endüstrisinin Mardin’de ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan güçlü bir katalizör işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. 2024 yılında Mardin yaklaşık 4 milyon turist ağırlamış, bunların 900 bini konaklamalı ziyaretçi olmuştur. Turizm sezonunun 12 aya yayılmasıyla turist akışı yıl boyunca canlı kalmış, bu durum konaklama, hizmet ve kültürel tesislerde ekonomik canlılığı artırmış, yerel halk için istihdam ve gelir olanaklarını genişletmiştir. Turizm, Mardin’in çok dilli ve çok dinli yapısını ziyaretçilere tanıtırken, tarih bilinci ve kültürel farkındalığı da artırarak sosyal ve kültürel gelişime katkıda bulunmaktadır. SWOT analizine göre kent, tarihi ve kültürel çeşitliliği, çok medeniyetli yapısı ve güçlü turizm potansiyeliyle avantajlı konumda bulunurken; altyapı eksiklikleri, tanıtım yetersizliği ve kalifiye iş gücü sınırlamaları zayıf yönler olarak öne çıkmaktadır. Tanıtılmamış mekânlar ve yeni iş fırsatları önemli fırsatlar sunarken, kültürel asimilasyon, güvenlik sorunları ve tarihi dokuların korunamaması sürdürülebilirlik açısından tehdit oluşturmaktadır. Tüm bu veriler, turizmin Mardin’de sürdürülebilir kalkınma, istihdam artışı ve sosyal-kültürel gelişim için stratejik bir araç olduğunu açık biçimde göstermektedir.

Sonuç

Bir bölge ve ülkenin kalkınmasında turizm endüstrisi, gelişimin temel unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Turizm, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik yapıyı çeşitlendirmekte, yerel gelir kaynaklarını artırmakta ve ekonomik sürdürülebilirliği desteklemektedir. Turizmin sosyal ve kültürel boyutları, yalnızca ziyaretçi deneyimini şekillendirmekle kalmayıp, endüstrinin sağladığı nakdi kaynakları da doğrudan etkilemektedir. Bu durum, bölgelerin ve ülke kaynaklarının yeniden değerlendirilmesine imkân tanımakta, nakdi girdiler aracılığıyla bölgesel gelişim ve dönüşümü hızlandırmaktadır. Turizm endüstrisinin büyümesi aynı zamanda yeni istihdam alanları yaratmakta ve işsizliği azaltmaktadır. Dünyadan örnekler incelendiğinde, İspanya’daki Barselona’nın kültürel ve tarihi turizm stratejileri, yerel ekonomiyi canlandırmakla kalmayıp sosyal yaşamı da desteklemektedir; Tayland’ın Phuket adası, turistik destinasyon planlaması sayesinde kültürel mirasını korurken ekonomik gelirini artırmaktadır; Kenya’daki safari turizmi ise yerel halkın istihdamını destekleyerek doğal ve kültürel kaynakların korunmasına katkıda bulunmaktadır. Bu örnekler, turistik destinasyonların ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerinin bir arada değerlendirildiğinde, bölgesel kalkınma için stratejik öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Mardin turizm endüstrisinin hızla gelişim gösterdiği bölgeler arasında yer almaktadır. Bu gelişim hızı bölgede yeni konaklama tesisi ihtiyaçlarını ortaya çıkarmıştır. Konaklama tesislerinin kurulmaları ile beraber yerel halk için iş potansiyelleri ortaya çıkmıştır. Konaklama tesislerinin hızla artmasıyla ülkeye aktarılan vergiler ve gayri safi yurtiçi hasıladada artış meydana gelmeye başlamıştır. Turizm endüstrisi ülkedeki döviz girdilerinin artmasını sağlayarak cari açığın azalmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Turizm endüstrisi, ekonomik kaynakların yetersiz kaldığı bölgelerde nakdi açığı kapatarak yerel halk ve bölge gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Mardin örneğinde, tarım ve hayvancılık gibi geleneksel faaliyetlerden elde edilen sınırlı gelir, tarihi ve kültürel alanların aktif turizm kullanımıyla telafi edilmektedir. Mardin Müzesi ve Zinciriye Medresesi gibi çekim noktaları yılda yaklaşık 1 milyon ziyaretçi ağırlarken, 2024'te kent toplamda 4 milyon turist tarafından ziyaret edilmiş ve bunlardan 900 bini konaklamalı ziyaretçi olmuştur. TRC3 bölgesi raporları geçmişte konaklama tesislerinde %37,5 (2022) ve %25,5 (2023) doluluk oranı bildirmiş ve ortalama konaklama süresi 1,8 gece olarak tespit edilmiştir. Yerel yönetimler ve turizm dernekleri, ziyaretçi artışının ekonomik canlılık sağladığını ve bunun doğrultusunda tarihi konakların otellere dönüştürülerek konaklama kapasitesinin artırılmasının hedeflendiğini vurgulamaktadır. Tüm bu veriler, Mardin'de turizmin alternatif ve sürdürülebilir bir gelir kaynağı olarak bölge ekonomisini canlandırmada ve istihdamı artırmada somut bir araç olduğunu güçlü biçimde göstermektedir.

Yapılan SWOT analizi sonuçlarında: birçok kültürel tarihi mekâna sahip olması, yerel halk tarafından reklam ve pazarlamanın yapılması, birçok din ve millete ev sahipliği yapıyor olması, 18 medeniyete ev sahipliği yapmış olması, Hristiyanlarca kutsal kabul edilen bir bölge olmasından dolayı bölgenin güçlü yönleri olarak sıralamak mümkündür. Bunun yanı sıra yeni gelişim gösteren bir sektör olduğu için gerçek potansiyeli henüz ortaya çıkmamış olması, eski evlerin otele dönüşebilmesi, yeni iş imkânlarına destek oluşturabilmesi, bölgenin yurt dışı tanıtım imkânına sahip olması, tanıtımı henüz yapılmamış birçok tarihi mekâna sahip olması bölgenin sahip olduğu fırsatlar olarak değerlendirilebilir.

Mardin'in; Gelişim gösteren bir sektör olduğu için daha çok destek ve yatırıma ihtiyaç duyması, reklam ve pazarlamanın yetersiz kalması, kalifiye elemanların bulunmaması, altyapı ve üstyapının yetersiz kalması ve turistik değerlerin yeteri kadar korunmuyor olması bölgenin zayıf yönleri olarak sıralamak mümkündür. Bölgenin sahip olduğu: Kültürel asimilasyona açık olması, terör olaylarından hızla etkileniyor olması, turistlerin seyahat amaçlı istikrar göstermemesi ve dalgalı bir seyir izlemesi, turistler açısından yanlış tanınıyor olması aynı zamanda tarihi kültürel dokuların korunmaması da tehditler olarak sıralanabilir.

Turizm endüstrisinin geliştirilmesi noktasında yerel halkın ve yerel yerinden yönetimin koordineli olarak çalışması gerekmektedir. Bu çalışmalarsa bakanlık tarafından desteklenmelidir. Mardin ilinin en büyük eksiklikleri: dar yollar, altyapı ve üstyapı yetersizliği, kalifiye eleman eksikliği, yetersiz reklam ve kampanyalardır. Bunların bakanlık ve yerel yerinden yönetimler tarafından planlı ve programlı bir şekilde giderilmesi sürdürülebilir turizm açısından çok önemlidir.

Tüm bu çalışmanın sonucunda turizm endüstrisi ve tarihi mekânlar bir bölgenin gelişimi ve değişimi hususunda çok büyük kilit rol oynamaktadır. Bu yüzden turizm endüstrisinin planlı ve programlı tüm unsurların bir araya gelerek sürdürülebilir hedeflerle ilerlemesi gerekmektedir. Tarihi mekânlarınsa korunması ve tahribatının önüne geçilmesi aynı zamanda doğa dostu bir tavır ile turizme işlevsellik kazandırılması sağlanmalıdır. Bu sayede turizm endüstrisinin de sürdürülebilir olması sağlanacaktır.

Öneriler

Mardin'in turizm potansiyelinin sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi için öncelikle

altyapı ve üstyapı eksikliklerinin giderilmesi, yolların ve ulaşım ağının iyileştirilmesi gerekmektedir. Konaklama tesisleri ve hizmet sektörünün kapasitesinin artırılması, turistlerin konfor ve deneyimlerini yükseltecektir. Yerel ve uluslararası tanıtım faaliyetlerinin güçlendirilmesi, bölgenin kültürel ve tarihi değerlerinin etkin şekilde duyurulmasını sağlayacaktır. Ayrıca kalifiye personel yetiştirilmesi ve turizm alanında istihdamın artırılması, sektörde sürdürülebilir büyümeye katkı sunacaktır. Tarihi ve kültürel mirasın korunması ve restorasyon çalışmalarıyla turizme kazandırılması, hem ekonomik gelirin artmasına hem de kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasına imkân verecektir. Yerel halkın turizm sürecine aktif katılımının sağlanması, ekonomik faydanın adil dağılımını desteklerken sosyal etkileşimi ve kültürel farkındalığı da artıracaktır. Tüm bu önlemler, Mardin'in turizm endüstrisinden elde edilebilecek ekonomik ve sosyal katkıların artmasına ve bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına dolaylı olarak destek olma potansiyeline sahip olabilir.

Makale Bilgileri / Article Information

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Köreleme
Evaluation	Two Outside Referees, / Double-Sided Blinding
Etik Beyan	Bu çalışma Etik Kurul beyanı gerektiren çalışmalar kapsamına girmemektedir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Ethical Consideration	This study does not fall within the scope of studies requiring an Ethics Committee declaration. It is hereby declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies utilized were indicated in the bibliography.
Benzerlik Taraması	Yapıldı-intihal.net
Similarity Scan	Done-intihal.net
Etik Bildirim	artuklutourismstudies@artuklu.edu.tr
Ethical Statement	
Yazar Katkıları	Çalışma tek yazarlıdır.
Author Contributions	The study has a single author.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Conflict of Interest	No conflict of interest declared.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Financing	No external funding was used to support this research.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Copyright & License	Authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Kaynakça | References

- Avcikurt, C., & Soybalı, H. (2001). Residents' attitudes towards tourism in Ayvalık, Turkey. *Tourism Analysis*, 6(3–4), 259–265.
- Aydemir, C., & Karakoyun, İ. (2011). *Yeni bölgesel kalkınma yaklaşımı ve kalkınma ajansları: Karacadağ kalkınma ajansı örneği*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Arshed, N., & Danson, M. (2015). *The literature review*. In *Research methods for business and management: A guide to writing your dissertation* (pp. 31–49). Goodfellow Publishers.
- Bahar, O. (2007). Bölgesel kalkınmada turizm sektörünün ekonomik açıdan yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 1–15.
- Baum, T. (1994). The development and implementation of national tourism policies. *Tourism Management*, 15(3), 185–192.
- Biner, Z. Ö. (2007). Retrieving the dignity of a cosmopolitan city: Contested perspectives on rights, culture and ethnicity in Mardin. *New Perspectives on Turkey*, 37, 31–58.
- Binns, T., & Nel, E. (2002). Tourism as a local development strategy in South Africa. *The Geographical Journal*, 168(3), 235–247. <https://doi.org/10.1111/1475-4959.00051>
- Brenner, L., & Aguilar, A. G. (2002). Luxury tourism and regional economic development in Mexico. *The Professional Geographer*, 54(4), 500–520. <https://doi.org/10.1111/0033-0124.00345>
- Burtseva, T. A., Khvoevskaya, L. I., Prokhorova, V. V., Chernikova, V. E., & Basyuk, A. S. (2016). Tourism as a factor of increased competitiveness of the region. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(8), 49–53.
- Cooper, C., Fletcher, J., Gilbert, D., Shepherd, R., & Wanhill, S. (1998). *Tourism: Principles and practice* (2nd ed.). Longman.
- Çaça, S. (2013). *Mardin'de Artuklu dönemine ait bir medrese: Zinciriye (Sultan İsa) Medresesi* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Çağlayan, M. (2021). Mardin'in UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınma süreci. *International Journal of Mardin Studies*, 2(2), 7–16.
- Çelik, G. (2012). *Turizmin ekonomik kalkınmaya katkıları: Manisa ili örneği* [Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Deniz, S., & Serçek, G. Ö. (2024). Destinasyon imajı, seyahat motivasyonu ve ziyaretçi tatmini arasındaki ilişkiler: Mardin'e gelen kültür ziyaretçileri üzerine bir araştırma [Relations between destination image, travel motivation and visitor satisfaction: A research on cultural visitors]. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 12(3), 1655–1674. <https://doi.org/10.21325/jotags.2024.1465>
- Dinler, Z. (1978). *Bölgesel iktisat*. Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını.
- Durgun, A. (2006). *Bölgesel kalkınmada turizmin rolü: Isparta örneği* [Doktora tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Egresi, I., Bayram, B., & Kara, F. (2012). Tourism at religious sites: A case from Mardin, Turkey. *Geographica Timisiensis*, 21(1), 5–15.
- Eraydın, A. (2004). Bölgesel kalkınma kavram, kuram ve politikalarında yaşanan değişimler. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 1, 126–146.
- Gandler, S. (2009). Tarih meleşti neden geriye bakıyor? *Cogito*, (59), 145–162.
- Gezibilen. (2024). *Kasımiye Medresesi*. Gezibilen. <https://gezibilen.com/travelpoint/mardin/kasımiye-medresesi>
- Gürhan, N. (2021). Bir müzenin dönüşümü: Öğrence mekânı olarak Mardin Müzesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(33), 565–594.
- Hadrovic, A. (2024). The historical Mardin city in Turkey. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*, 5(01), 881–905.
- Halaç, H., & Akdağ, H. (2018). Taşınmaz kültür varlıklarının stratejik planlarının oluşturulmasında SWOT analizi yöntemi: Mardin Kasımiye (Sultan Kasım) Medresesi örneği. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(1), 65–77.
- Incera, A. C., & Fernández, M. F. (2015). Tourism and income distribution: Evidence from a developed regional economy. *Tourism Management*, 48, 11–20.
- Kahraman, N. (1994). Sürdürülebilir kalkınma ve turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*,

- 5(3), 73–77.
- Karpuz, G. G. (2017). Mardin Müzesi'nde bulunan bezemesiz cam bilezikler üzerine bir değerlendirme [An evaluation on undecorated glass bracelets in Mardin Museum]. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (59), 145–156.
- Keune, M. (2001). *Regions, regional institutions and regional development*. International Labour Office.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). *Zinciriye (İsa Bey) Medresesi*. Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-311691/zinciriye-isa-bey-medresesi.html>
- Ökten, Ş., & Çeken, H. (2008). Şanlıurfa'nın turizm pazar potansiyeli ve GAP bölgesi kalkınmasındaki önemi. *Verimlilik Dergisi*, (1), 107–125.
- Place, F. (2009). Land tenure and agricultural productivity in Africa: A comparative analysis of the economics literature and recent policy strategies and reforms. *World Development*, 37(8), 1326–1336. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2008.08.020>
- McIntosh, R. W. (1975). *Tourism: Giant of world trade—The science, art, and business of tourism*.
- Meyer, D. F., & Meyer, N. (2015). The role and impact of tourism on local economic development: A comparative study. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance*, 21(1.1), 197–214.
- Mihalic, T. (2002). Tourism and economic development issues. In R. Sharpley & D. J. Telfer (Eds.), *Tourism and development: Concepts and issues* (pp. 81–111). Channel View Publications.
- Sabah. (2023). *Mardin Müzesi nerede? Mardin Kent Müzesi'ne nasıl gidilir ve giriş ücreti ne kadar?* Sabah. <https://www.sabah.com.tr/yasam/mardin-muzesi-nerede-mardin-kent-muzesine-nasil-gidilir-ve-giris-ureti-ne-kadar-st1-6568177>
- Şeker, H. (2011). *Bölgesel kalkınmada turizmin rolü ve Amasya örneği* [Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Taylor, J. (2002). Geographical income disparities within countries: Is regional development policy the answer? In *Promoting growth and development in lagging regions* (pp. 1–23). OECD Publishing.
- Topcuoğlu, A. (2010). *Muğla'da turizm sektöründeki istihdamın yapısal analizi, sorunları ve çözüm önerileri: Marmaris örneği* [Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Toprak, L. (2012). Mardin'in kalkınmasında turizmin lokomotif sektör olarak belirlenmesi gerekliliği. *Mukaddime*, (5), 121–150.
- Tripadvisor. (2024). *Mardin Deyrulzafaran Manastırı*. Tripadvisor. https://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g23752162-d2178230-Reviews-Deyrulzafaran_Monastery-Alimli_Mardin_Province.html
- Van Lange, P. A. M., Liebrand, W. B. G., & Wilke, H. A. M. (2015). Introduction and literature review. In W. B. G. Liebrand, D. M. Messick, & H. A. M. Wilke (Eds.), *Social Dilemmas: Theoretical Issues and Research Findings* (pp. 3–28). Routledge.
- Yeni Asır. (2019). *Doğu'nun Efesi Dara Antik Kenti*. Yeni Asır. <https://www.yeniasir.com.tr/galeri/yasam/dogunun-efesi-dara-antik-kentine-ziyaretci-akini-iste-turkiyede-gezilmesi-gereken-yerler>
- Yılmaz, İ. (2009). Kültürel zenginlik bakımından Mardin. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(4), 51–70.
- Yıldırım, H. M. (2008). *Türkiye'de turizmin ekonomik kalkınma üzerine etkisinin analizi* [Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Yıldız, O. (2014). *Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de bölgesel kalkınma politikaları ve bölgesel rekabet gücünün artırılmasında bölgesel kalkınma ajanslarının rolü: GEKA örneği* [Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].